

*Een witte kerst:
vaak een droom, soms werkelijkheid*

Vledder, winter 1950 ...

Sint-Maarten

Voor veel kinderen in Nederland begon de winter 1950 op 11 november, de dag waarop Sint-Maarten wordt gevierd. Een kinderfeest met de gelegenheid om als kind voor weken snoep te verzamelen. Met verlichte lampions in groepen zingend langs de deuren. En ... hoe mooier de versjes klonken, hoe groter was de buit. Toch werd in Vledder, in tegenstelling tot andere delen van Drenthe, Sint-Maarten niet of nauwelijks gevierd.

Zoals we weten stamt het feest uit de kerkgeschiedenis en is gebaseerd op een daad van barmhartigheid van de heilige Martinus, bisschop van Tours. Met zijn zwaard sneed hij zijn mantel doormidden en gaf de helft aan een verkleumde armoedzaaier en werd zo het katholieke symbool voor naastenliefde. Op zijn naamdag mochten in de middeleeuwen armelui en kinderen een aalmoes vragen.

Waarom in de jaren vijftig Sint-Maarten in Vledder niet of nauwelijks werd gevierd is niet geheel duidelijk. Het meest waarschijnlijke is dat de protestantse machtshebbers eind zestiende eeuw alle heiligenverklaringen uit het volksleven probeerden te verbannen, zo ook in Vledder. Het overgrote deel

van de noordelijke provincies trok zich van deze pogingen niets aan, Vledder kennelijk wel ...

Sint-Nicolaas

Voor mij begon de winter rond 20 november. Op een goede dag had de familie van Nieuwenhoven de etalages van hun kruideniers- en galanteriezaak aan de Dorpsstraat¹ omgetoverd tot een waar speelgoedparadijs. Voor en na schooltijd stonden we op onze klompen – met de neuzen tegen de winkelruit platgedrukt – ons aan al dat fraais te vergapen. Voor de meisjes waren er poppen, keukentjes en springtouw en voor de jongens speelgoedauto's, meccanodozen en knikkers. En voor iedereen kleurboeken, kleurpotloden, plakkaatverf en kinderboeken. Daartussen lag allerlei snoepgoed, meestal in kleurig zilverpapier verpakte sinterklazen, zwarte pieten en kikkers. Op school bracht meester Blomsma, het hoofd van de school, in elk van de drie lokalen een prachtige bordtekening aan, zodat een klas bijna twee weken in Sinterklaasstemming was. Op school werd in afwachting van het sinterklaasfeest druk geoeffend met sinterklaasliedjes.²

Rond 1 december begon in de bakkerijen van Willem Bouwer en Lieffert Ekkels het sjoelen, schieten en balgooien. Boterletters, de “speculaasbrok” en

taaipoppen kon je winnen. Van zeven tot acht in de avond was het feest voor de kinderen, de kosten van deelname waren een dubbeltje per “wedstrijd”.³ Na achten kwamen ook de volwassenen en dan kostte het een kwartje, maar dan waren de prijzen ook groter. Het hele dorp liep uit en in de bakkerij was een niet te beschrijven sfeer van gezellige saamhorigheid. Als ik goed nadenk kan ik

Rechts mevrouw Roelie Vleems, links Truusje Stuiver.

mij nog de geur van de bakkerij herinneren, van vers gebakken brood, speculaas en taaioppen. Doordat wij thuis een sjoelbak hadden, kwamen we vaak met wat lekkers thuis. Mijn broer Wim, zus Truusje en ik kregen meestal elk een gulden mee, deels uit onze spaarpot, maar ook van onze ouders en grootouders kregen we altijd wat mee. Die gulden was voor ons een kapitaal.

En dan was het eindelijk 5 december. Elk gezin kende zo z'n eigen wijze van het Sint-Nicolaasvieren. Daarover ga ik niet vertellen.

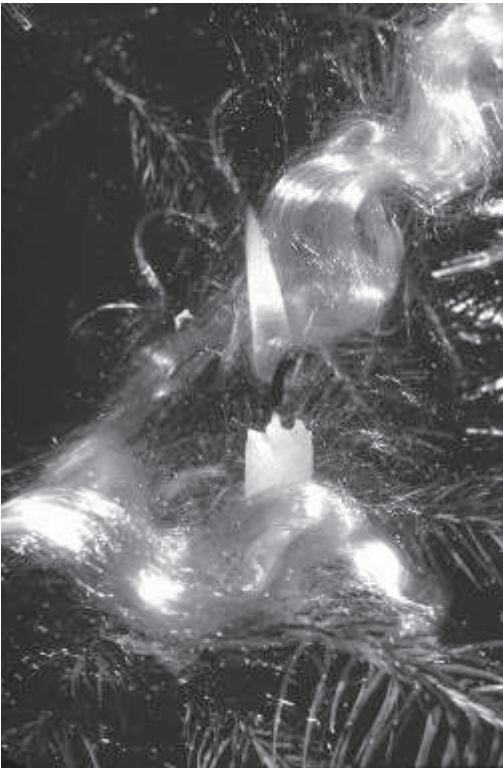
Maar, hoe ging het op school? Sint-Nicolaas kwam hooguit met twee Pieten. Vlak voor zijn komst hadden alle kinderen van de school, samen met het onderwijzend personeel en enkele leden van de oudercommissie, zich verzameld in het middenlokaal van de school, waarvan de ramen waren verduisterd. Bij binnenkomst werd de Sint verwelkomd met het lied "*Sinterklaasje, kom maar binnen met je knecht.*" Reuze spannend voor de kinderen die nog in hem geloofden, maar voor de ouderen toch ook, want stel je eens voor dat je voor de klas moest komen. En het gebeurde dat sommige oudere jongens voor de klas een stevige uitbrander kregen. Met de roe en de zak werd nog echt gedreigd, voor tere zieltjes was weinig begrip, maar wat veel erger was dat je als straf voor de klas een liedje moest zingen. Voordat we allemaal een cadeau en wat lekkers kregen moesten er nog Sint-Nicolaasliedjes worden gezongen. Dat zingen vond ik altijd prachtig. Wanneer de Sint was vertrokken werden er met gebruik van een toverlantaarn lichtbeelden getoond of een film gedraaid, vandaar dat de ramen waren verduisterd. Maar misschien ook wel om te verhullen dat de Sint zich bij de burens moest verkleeden en er helemaal geen sprake van

was dat de witte schimmel buiten stond te wachten, zoals hij kort voor zijn vertrek ons had verteld ...

Later hoorde ik dat mijn vader, toen voorzitter van de oudercommissie, maar ook van de middenstandsvereniging, een stevige aanvaring heeft gehad met meester Blomsma. De oudercommissie betaalde namelijk de cadeaus en het lekkers, maar in dat jaar deed meester Blomsma samen met zijn vrouw de sinterklaasinkopen in Steenwijk. Dat was tegen het zere been, het was toch echt de bedoeling dat de inkopen in Vledder zelf werden gedaan.

Kerstfeest

Op school maakten wij voor het kerstfeest bij het vak handenarbeid kaarsenstanders en kerstkaarten. Een week voor de kerst begon bij ons thuis de verhuur van kniepertjesijzers, mijn vader had er twaalf in de verhuur. Bij veel gezinnen werd er voor de laatste dagen van het jaar nog kniepertjes gebakken.

Thuis hadden we al een kerstboom met echte kaarsen, met naast de boom altijd een emmer water. Niemand had toen nog elektrische kerstverlichting. De kamer was met dennentakken en hulst met rode bessen versierd. En kort voor de kerst begon de lang verwachte kerstvakantie.

En toen begon het op 24 december te sneeuwen. Op Eerste Kerstdag lag er in heel Nederland een dik pak sneeuw. De vorst viel in.

Op Eerste Kerstdag was er 's morgens voor de ouderen in de kerk een kerstdienst, maar voor ons als kinderen, die op de zondagsschool zaten, was de kerstviering in de kerk op Tweede Kerstdag 's avonds veel belangrijker. In de kerk stond tot onze grote verrassing een wel zeven meter hoge prachtig versierde kerstboom, ook met echte kaarsen. Mevrouw Spielman, de dominees-

Kaarsjes in de kerstboom was in de jaren 50 en begin jaren 60 nog goed gebruik (Foto: T.W. Stuiver).

vrouw, hield het kerstverhaal op boeiende en begrijpelijke wijze. Er werd door de kinderen afzonderlijk gezongen maar ook samen met de ouderen. Prachtig vond ik wanneer tot slot gezamenlijk "*Stille nacht, heilige nacht*" werd gezongen. Na afloop kreeg elk kind een boek van de bekende kinderboekenschrijver W.G. van de Hulst "met plaatjes van de schrijver"⁴ en ... een heerlijke goudrenet. Nog heel goed weet ik mij te herinneren dat wij bij een helde-

W.G. van de Hulst boekjes.

Kerst- en Nieuwjaarskaarten

re sterrenhemel, vriezend weer en het dorp onder een dik pak sneeuw bedekt huiswaarts keerden. Het leek wel een sprookje.

Wat aten we tijdens de kerstdagen? Nederland was vijf jaar na de Tweede Wereldoorlog sober en arm. Geld voor grote diners was er niet, alleen bij de zeer gegoede stand. Toch weet ik mij de mooi gedekte tafel bij ons thuis te herinneren waarbij gebakken aardappelen, rode peertjes met runderlappen, en niet te vergeten griesmeelpudding met rozijnen en rode bessensap, het menu vormden. Een maaltijd, die alleen bij hoogtijdagen werd opgediend. Opa en opoe Stuiver waren er ook. Mijn moeder had erg haar best gedaan.

Oud en Nieuw (en de dagen daarvoor)

Vier ijsbanen waren er in het dorp Vledder. Je had er het *Kasperjantiesienplassie*,⁵ het ondergelopen land achter de Schapendrift, het *Pietersveentie*⁶ en de *Lodewiek*. Op de eerste twee baantjes leerden kinderen schaatsen, op het *Pietersveentie*, een al wat groter ven, werden al schoolwedstrijden gereden maar de echte baan was toch wel *Lodewiek* aan de Vledderweg. Schaatsen heb ik in 1946 van mijn moeder geleerd (zij kon beter schaatsen dan mijn vader) op het *Kasperjantiesienplassie* achter een kinderstoeltje op klompsokken en (te grote) houten schaatsen. Vallen en opstaan, vallen en opstaan ... Maar in 1950 schaatsten we al op de *Lodewiek*, nog altijd de ijsbaan van Vledder. Als het toen even kon 's middags lopende of op de fiets naar de *Lodewiek* om 's

avonds verkleumd, soms met kletsnatte voeten wanneer je door het ijs was gezakt, weer naar huis te gaan. IJshockey speelden we met zelf gemaakte eikenstokken.

De laatste dag van het jaar begon 's morgens met een bezoek aan Hendrik Haar, de smid. Bij hem kocht je wat carbid en vrijwel elke jongen had een carbidbus om daar 's middags en 's avonds mee te knallen. We waren nog te klein om met de grote jongens mee te doen die met echte melkbussen aan het schieten waren. We waren ook nog te klein om met het "oudejaarssepen" mee te doen. Oudere jongens sleepten alles wat maar enigszins los- en vastzat van de boerenerven, meestal naar een van de twee Brinken.

Oudejaar werd bij ons thuis gevierd met olieballen, kniepertjes en spelletjes doen. TV was er nog niet, ook geen oudejaarsconference, maar in mijn beleving was het erg gezellig bij ons thuis, opoe en opa kwamen altijd langs.

Om twaalf uur begonnen de kerkklokken te luiden. Het nieuwe jaar kon beginnen.

Ook toen wenste iedereen elkaar een

"Gelukkig en voorspoedig Nieuwjaar!"

Tiemen Stuiver

t.w.stuiver@upcmail.nl

¹ Nu geschenkenwinkel Geschenk- en boekwinkel Vledderland, Dorpsstraat 14.

² Meester Blomsma had zelf een Sint-Nicolaaslied geschreven en het ons geleerd, zie. blz. 12.

³ De deelname bestond meestal uit vijf personen.

⁴ Op menig kind heeft Van de Hulst een onuitwisbare indruk achtergelaten. Hij was in de jaren vijftig de kinderboekschrijver bij uitstek, goed en kwaad waren de hoofdthema's. Kinderverdriet kon hij inlevend beschrijven, en wel zodanig dat al gauw een traan in je ogen kwam. Maarten 't Hart heeft, zo schreef hij, aan Van de Hulst een trauma overgehouden door het verdwalen van een kind in de sneeuw. Hij durfde lange tijd nauwelijks op reis. Onlangs schreef Wim de Bie in een tweet: "Het boek Fik herlezen: Weer tranen!". Bernlef gaf een groot compliment: "Laat er geen twijfel over bestaan. W.G. van de Hulst was en is een groot kinderschrijver!" Nog steeds verschijnen boeken van W.G. van de Hulst in herdruk.

⁵ Een stuk ondergelopen land achter Vredenburg, land waarop nu een deel van hotel Brinkzicht is gebouwd.

⁶ Een ven ten noordoosten van het dorp dat vroeger aanmerkelijk groter was dan het huidige poeltje.